

14. Kowalski W. Polska w sojuszach «od morza do morza»? Duda chce wskrzesić idee Piłsudskiego, planuje nowy blok państw. *Na: Temat*. 17.11.2022. URL: <https://cutt.ly/NNw1Nqs>
15. Курс на одну з найсильніших армій Європи: як Польща модернізує свої збройні сили. *Європейська правда*. 11.08.2022. URL: <https://cutt.ly/vNw0fLV>
16. Шевченко О. Арсенал європейської демократії: військова допомога Польщі для України. *Фокус*. 22.08.2022. URL: <https://cutt.ly/4Nw47ed>
17. Турне на підтримку євроінтеграції України: Дуда і Чапутова їдуть до Португалії та Італії. *УкрІнформ*. 23.10.2022. URL: <https://cutt.ly/CNwNUH9>
18. Andrzej Duda: Poland accepted three million Ukrainian refugees / United Nations. *UN News*. 21.09.2022. URL: <https://news.un.org/en/>
19. Дуда обговорив з президентом Ірану роль Тегерана у війні РФ проти України. *Європейська правда*. 19.10.2022. URL: <https://cutt.ly/PNwMnFC>
20. Між Орбаном та Україною: який вибір доводиться робити владі Польщі. *Європейська правда*. 11.10.2022. URL: <https://cutt.ly/eNwMXul>
21. Дуда розкритикував Шольца і Макрона за дзвінки Путіну: «Хіба так говорили з Гітлером?». *УНІАН*. 09.06.2022. URL: <https://cutt.ly/6NehYJW>

УДК 341.24 327.7

УЧАСТЬ ЖІНОК У МИРНИХ ПРОЦЕСАХ

А. В. Грінас, І. В. Богінська

Анотація. Незважаючи на внесок жінок у запобігання та вирішення конфліктів, їх часто виключають із мирних переговорів. Участь жінок у мирних процесах може покращити результати до, під час та після конфлікту. Для цього є три умови: чіткий жіночий порядок денний, доступ до мирного процесу та захист інтересів у рамках цього процесу. У цьому дослідженні розглядаються проблеми жінок і миротворчої діяльності. Було проведено контент-аналіз статей, опублікованих із 2000 по 2014 рік. Для організації дослідження використано три набори резолюцій, які були висунуті протягом історії. Жінки в Гаазьких резолюціях (1915), Пекінській платформі дій (1995), Резолюція ООН 1325 (2000).

Ключові слова: мирні процеси, гендер, переговори, феміністичні дослідження, резолюція 1325, участь жінок.

Мирні процеси продовжують ставати все більш складними через тривалий і мінливий характер збройних конфліктів, зміни складу суб'єктів та довгострокових політичних наслідків. Тому важливо по-новому поглянути на виклики мирних процесів, що зростають, а також розробити ідеї для підвищення ефективності. Перший та найголовніший виклик, стосовно якого багато років розгортаються дуже палкі дискусії, – це присутність жінок у мирних процесах.

Жінки мають фундаментальне право брати участь у прийнятті всіх політичних рішень, включно з мирними процесами на всіх рівнях. Оскільки залучення жінок до мирних процесів додає ширший спектр перспектив і покращує здатність миротворців вирішувати проблеми більшого кола зацікавлених сторін, що, як це було доведено, приводить до більш стійкого миру. Проте жінки часто недостатньо представлені або взагалі виключені з офіційних мирних процесів. Тому медіатори повинні сприяти розумінню конфліктуючими сторонами цінності участі жінок. Жінки значною мірою виключені із формальних процесів, їх часто відсувають на другий план або вони належать до неформальних стратегій на місцевому рівні. Тому жінки вкрай недопредставлені як миротворці, у мирних переговорах та інших аспектах миробудування.

Двадцять два роки тому Рада Безпеки ООН прийняла історичну Резолюцію № 1325 про жінок, мир і безпеку (WPS – Women, Peace and Security), яка передбачає залучення жінок до всіх етапів процесів миробудування, включно з мирними переговорами. Ця резолюція вперше стосується унікального досвіду жінок в умовах конфліктів та криз, разом із підвищеним ризиком гендерного насильства. У Резолюції також підкреслюється важливий внесок жінок у миробудування та запобігання, розв'язання та перетворення конфліктів.

Мирні процеси являють собою виняткову можливість для суспільств, постраждалих від збройних конфліктів покласти край прямому насильству, стають точкою відліку для більш глибоких процесів перетворення. У цьому сенсі мирні процеси можуть бути незрівнянним сценарієм змін структурних причин, що призвели до збройного конфлікту, та розробки політики, спрямованої на вирішення таких проблем, як ізоляція, бідність чи демократизація.

Незважаючи на значні зусилля багатьох міжнародних організацій, громадянського суспільства та регіональних організацій, мирні процеси на високому рівні залишаються переважно в глухому куті, а участь жінок здебільшого є обмеженою, що перешкоджає досягненню довгострокових угод та встановленню миру. Поняття розширення прав та можливостей жінок так само актуальне сьогодні, як і в ті дні, коли це питання вперше постало на порядку денному. Дійсно, просування ефективної участі жінок і мирних процесів із залученням гендерних аспектів продовжує залишатися постійною проблемою з відносно незначним прогресом після ухвалення відомої резолюції № 1325.

Сьогодні в багатьох суспільствах жінки не беруть участь у процесах прийняття рішень тією мірою, що чоловіки, оскільки їхня основна роль полягає у веденні «домашнього господарства». Однак лише нещодавно особливу увагу почали приділяти взаємозв'язку між розширенням прав і можливостей жінок та участю жінок у мирному процесі.

Ключовою перешкодою для активної участі жінок є те, що в переважній більшості суспільств політична участь і, зокрема питання війни та миру, історично розглядалися як сфера чоловічої діяльності. Політика загалом часто розглядається як насильницька та небезпечна сфера, яка не підходить для жінок, водночас справа війни, а отже, миру, часто розглядається як справа лише чоловіків зі зброєю. Жінки та дівчата розглядаються як сторонні для цих проблем, навіть якщо вони прямо чи опосередковано постраждали від насильницького конфлікту, а також сприяють увічненню або припиненню насильницького конфлікту різними способами, як чоловіки та хлопчики. Незважаючи на переконливі докази протилежного та зобов'язання згідно з Резолюцією РБ ООН № 1325 діяти інакше, багато хто систематично тримали і продовжують тримати жінок і жіночі групи на відстані від врегулювання конфліктів. Сирійські переговори є яскравим прикладом цього.

Помилкова концептуалізація війни та конфлікту як переважно чи виключно чоловічої сфери, а також сутність жінок лише як жертв або миротворців призводить до прямих структурних перешкод для участі жінок. Навіть там, де жінки відігравали важливі та помітні ролі як прихильники миру, їхня участь часто викреслюється різними учасниками публічних наративів конфлікту, а їхні ролі або применшуються, або стають непомітними. Це призводить до посилення домінування чоловіків у збройних групах, державних чи недержавних, їхніх політичних представників, оскільки участь у конфлікті часто є невизначеною передумовою для участі в мирних процесах. Саме тому найчастіше жінок просто не просували на посади, необхідні для участі в дискусіях. Насамперед слід наголосити, що серед факторів, на які зазвичай посиляються, можна виділити той факт, що доступ жінок до процесу прийняття рішень, як і раніше, є обмеженим. Про це навіть заявив генеральний секретар ООН у своїй доповіді про виконання домовленостей Пекінської платформи дій [1].

Наступні приклади ілюструють перешкоди для участі жінок у мирних процесах за межами місцевого рівня:

- Тематичні дослідження в Непалі, Афганістані, Ліберії, Непалі та Сьєрра-Леоне показують, що чоловіки вважають участь жінок у процесах миробудування «важким» чи «небезпечним».

- Жінки в Афганістані, Непалі та Ліберії часто наголошують на ролі освіти. В Афганістані відсутність освіти та грамотності у жінок розглядається як перешкода для їхньої участі в офіційних процесах прийняття рішень.

- Обмежений доступ до довгострокового сталого фінансування, ресурсів та підтримки роботи з миробудування, які перешкоджають участі жінок у мирних процесах.

Загалом всі дані за останні 10 років свідчать про те, що в тих переговорах, де брали участь жінки, досягнуті домовленості є більш стійкими, ніж в угодах, які укладали винятково чоловіки.

Очевидно, що жінки сприймають конфлікти та війни із зовсім іншої позиції, ніж чоловіки. І факт залишається фактом: чоловіки та жінки по-різному страждають від конфлікту, тому обидві думки мають бути враховані у мирних переговорах, щоб забезпечити стійкий результат. Роль жінок як опікунів часто маргіналізується за столом мирних переговорів [2].

Отже, мирний процес має бути «інклюзивним та заснованим на широкій участі», до нього повинні бути включені і чоловіки, і жінки, щоб відповідати за справедливість і прими-

рення. Ба більше, право вирішувати майбутнє країни має бути розділене між обома статтями на основі рівності.

Присутність жінок у переговорних групах, які брали участь у мирних переговорах, була в кращому разі нерозкритою. Внесення гендерних питань до порядку денного, як і раніше, недооцінюється не тільки в поточних мирних процесах. Важливо те, що відсутність жінок у мирних процесах не можна пояснити відсутністю у них передбачуваного досвіду ведення діалогу та переговорів. Жінки мають великий досвід участі в процесах діалогу, і у багатьох військових і післявоєнних контекстах також, але навмисно не докладають зусиль для їх інтеграції у формальні мирні процеси.

Проте тенденції глобальних даних показують незначний прогрес: у період з 1992 по 2019 рік жінки становили 13 % учасників переговорів, 6 % посередників та 6 % сторін, які підписали основні мирні процеси [3]. Участь жінок збільшує ймовірність укладання мирної угоди терміном не менше двох років на 20 %, а ймовірність укладання мирної угоди строком на 15 років – на 35 %.

Багато світових організацій скликають глобальні конференції на теми мирних процесів та гендерної інклюзивності. Їх обговорення переважно зосереджено на тому, як використати практику формування виборців для сприяння інклюзивному миру та посилення значимої участі жінок в офіційних мирних процесах. Вчені виявили, що одна з причин, чому залучення жінок до миробудівництва пов'язана з більш довгостроковими угодами, полягає в сильній та широкій зв'язці, які жінки-підписанти встановлюють із групами жіночого громадянського суспільства. Проте, зокрема для жінок-лідерів, практика формування виборчого округу також створює проблеми, включно з ризиком бути відведеними до місць, які зазвичай сприймаються як лише жіночі, і припущення, що одна жінка-лідер представляє всіх жінок, або що жінки можуть представляють лише «жіночі проблеми». Участь жінок у мирних переговорах залишається низькою, незважаючи на те, що їх представництво викликає інтерес з моменту ухвалення Резолюції № 1325 (WPS) у 2000 році, яка наголошує на важливості «рівноправної та повної участі жінок у всіх зусиллях щодо підтримки та просування миру і безпеки». Минуло багато років з моменту прийняття Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) і Декларації Генеральної Асамблеї ООН про участь жінок у сприянні міжнародному миру та співпраці. Проте, як стверджує багато вчених та політиків, жінки недостатньо представлені у мирних процесах.

Як стверджувалося раніше, входження жінок до мирних процесів не лише підпорядковується вимогам справедливості. Справа не лише в тому, що жінки мають власне право сидіти за столом переговорів, яке вони, безперечно, мають. Важливість їхньої присутності також залежить значною мірою, оскільки вони виносять питання гендера та рівності на обговорення та порядок денний. Саме тому участь жінок є необхідною умовою побудови демократичного суспільства, заснованого на принципах рівності та справедливості. Крім того, їхня присутність також є важливою перевагою для заохочення мирних процесів. Але, на жаль, у багатьох країнах включення жінок нині не сприймається всерйоз. У більшості мирних переговорів жодна жінка не має змоги підняти свій голос у політичних та директивних колах. Залучення жінок передбачає обговорення поглядів багатьох верств суспільства, оскільки гендерна ідентичність перетинається з іншими важливими питаннями, як-от етнічна приналежність або релігія. Жінок слід розглядати не як меншість, а як самостійну значну групу, групу, яка втілює в собі досвід та ідеї багатьох інших.

Дослідження в різних галузях показують, що в середньому жінки частіше сприймаються співгромадянами як члени суспільства, яким можна довіряти; вони з більшою ймовірністю будуть служити опікунами і приділяють більше уваги соціальним і цивільним обов'язкам порівняно з чоловіками [4]. Ба більше, жінки мають різні погляди на те, що означає мир і безпека і як їх можна реалізувати. Але що відбувається на практиці, коли жінки все ж таки беруть участь? Дотепер дослідження з цього питання були обмежені, частково через відсутність даних.

Жінки традиційно вважалися пасивними жертвами війни. Збройні конфлікти залишають після себе спадщину руйнувань і насильства, що триває багато років після закінчення конфронтації та підписання мирних угод. Для багатьох жінок збройні конфлікти є першою наго-

дою взяти активну участь у суспільному та політичному житті. Існує безліч жіночих рухів проти війни, що виникли внаслідок насильства на мирних жителів і отже, на жінок.

Можна перераховувати невелику кількість прикладів, коли жінки створили політичну партію, до якої увійшли тільки жінки, що дозволило їм брати участь у мирних переговорах. Яскравим прикладом є випадок жінок Сомалі, які створили клан, об'єднаний жінками, які належать до різних кланів, що існують в країні. Мета полягала в тому, щоб взяти участь у мирних переговорах, які проходили за участю тільки чоловіків-лідерів кланів, що протистоять. Ця мобілізація призвела до створення «шостого так званого жіночого клану» і спонукала багатьох жінок стверджувати, що вони, затиснуті між кланами своїх батьків і чоловіків, належать лише жіночому клану. Ці жінки намагалися об'єднати всіх жінок Сомалі як мости до миру, незважаючи на спроби польових командирів знищити їхній рух, але їм вдалося взяти участь у Сомалійській конференції національного примирення в 2004 році і у підписанні мирної угоди [5].

Участь жінок у міжнародних операціях з підтримки миру, переговорах та угодах потрібна для досягнення міцного та стабільного вирішення конфлікту. Є кілька різних інструментів для більшого залучення жінок до переговорних процесів, і Резолюція ООН № 1325 є одним із найважливіших та ефективних інструментів, проте її реалізація в кожній державі не є послідовною. Також є багато бар'єрів та проблем, які все ще зберігаються. Постійна відмова від залучення жінок у мирні процеси ігнорує їхню продемонстровану ефективність і не бере до уваги потенційну стратегію ефективного реагування на загрози безпеці в усьому світі. Існує міцний зв'язок між гендерною рівністю та світом. Проте миротворчі операції не помічають залучення жінок у переговори зменшення конфлікту і зміцнення стабільності.

Статистичні дослідження щодо участі жінок і міцного миру обмежені. Дослідження гендерної нерівності та збройних конфліктів, а також політичної участі жінок після війни виявили міцний зв'язок між політичною включеністю жінок і міцністю миру. Гендерна нерівність є сильним провісником збройних конфліктів, що свідчить про те, що існує зв'язок між безпекою жінок, політичною участю жінок і міцним миром. Було показано, що гендерна рівність є потужним індикатором миролюбності держави, а гендерна нерівність – потужним провісником початку громадянської війни.

Світу необхідна нова концепція, яка розглядатиме жінок як рівноправних політичних акторів і поглибить загальне розуміння гендерної динаміки підзвітності та представництва в сучасних мирних процесах.

Насамкінець, незважаючи на відмінності між чоловіками та жінками і незалежно від того, як вони пояснюються через призму конструктивізму чи есенціалізму, багато хто дотримується сталої думки, що чоловіки та жінки рівні і що до них слід ставитися однаково.

Нарешті, для забезпечення більшої участі жінок необхідна критична взаємодія з чоловіками та їх маскулінністю в мирних процесах. Необхідно кинути виклик чоловічим уявленням про політику, війну та мир як суто чоловічі сфери, а також чоловіче ставлення та практики, які активно та пасивно перешкоджають більшій участі жінок. Це не гра з нульовою сумою, де чоловіки програють, а жінки виграють, і навпаки; ймовірно, це процес, у якому обидві сторони можуть отримати вигоду, але він вимагає початкового кроку відмови від деяких чоловічих привілеїв. І найважливіше – це те, що для збільшення участі жінок потрібно прийняти ширше, глибше та комплексніше розуміння гендеру в світі та безпеці, у якому ані жінки, ані чоловіки не розглядаються як однорідні категорії; де визнаються різноманітні ролі чоловіків і жінок у війні та мирі.

Abstract. Despite women's contribution to conflict prevention and resolution, they are often excluded from peace negotiations. Women's participation in peace processes can improve outcomes before, during and after conflict. There are three conditions for this: a clear women's agenda, access to the peace process, and protection of interests within this process. This study examines the issues of women and peacekeeping. A content analysis of articles published from 2000 to 2014 was conducted. Three sets of resolutions that have been put forward throughout history have been used to organize the study. Women in the Hague Resolutions (1915), Beijing Platform for Action (1995), UN Resolution 1325 (2000).

Keywords: peace processes, gender, negotiations, feminist studies, resolution 1325, women's participation.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Agnieszka-Fal Dutra Santo "Making women's voices count – what does the move from "more" to "meaningful" participation look like in peace negotiations?" March 28th, 2022. URL: <https://blogs.lse.ac.uk/wps/2022/03/28/making-womens-voices-count-what-does-the-move-from-more-to-meaningful-participation-look-like-in-peace-negotiations/>
2. Veronique Dudouet; Andreas Schädel New Evidence: To Build Peace, Include Women from the Start, March 11, 2021. URL: <https://www.usip.org/publications/2021/03/new-evidence-build-peace-include-women-start>
3. UN Women Sourcebook on Women, Peace and Security 2012. URL: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2012/10/un-women-sourcebook-on-women-peace-and-security>
4. Outi Donovan «Women's participation in peace mediation». URL: <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/women-s-participation-peace-mediation>
5. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека». URL: <https://nssu.gov.ua/gendernativnist/rezolyuciya-radi-bezpeki-onn-1325>
6. Anderlini, Sanam N. Women at the peace table. Making a difference. New York: UNIFEM, 2000.
7. Marie-Cécile Naves «Women are vital agents of peace». 14 October 2021. URL: <https://ideas4development.org/en/women-agents-peace/>
8. Пекинська платформа дій. URL: <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20R.pdf>
9. Women's participation in politics in (post) conflict countries: Role of women in peace negotiations, open from October 10th to November 6th, 2013. URL: https://iknowpolitics.org/sites/default/files/summary_of_women_and_peace_e-discussion_final_1.pdf
10. Council on Foreign Relations (CFR), Women's participation in peace processes (New York, 2020). URL: <https://www.cfr.org/womens-participation-in-peace-processes/>
11. Why Women in Politics? URL: <https://womendeliver.org/why-women-in-politics/>
12. Семинар високого рівня посилення участі жінок у мирних процесах: які ролі та обов'язки держав? URL: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/strengthening-womens-participation-in-peace-processes-en.pdf>

УДК: 94:321.013](520)

МІСЦЕ ВІЙСЬКОВОГО КОМПОНЕНТУ В ЯПОНСЬКІЙ МОДЕЛІ «ДЕРЖАВИ СЕРЕДНЬОЇ СИЛИ»

Н. В. Дорош, І. Г. Паніна

Анотація. У статті автором досліджується місце військового компонента в японській моделі «держави середньої сили». Методологічну основу роботи складає системний підхід, оскільки кейс російсько-української війни автором використовується як прецедент, через який оцінюються загрози національної безпеки Японії. Автором зроблено висновок стосовно того, що процес переосмислення статті 9 Конституції Японії буде виступати визначальним чинником політики держави найближчим часом, а роль військового компонента в японській моделі «держави середньої сили» буде зростати.

Ключові слова: Японія, держави середньої сили, Конституція Японії, Сили самооборони Японії.

Вступ. Азія потенційно є одним із найбільш конфліктних регіонів планети, а тому збереження та підтримання регіональної безпеки в довгостроковій перспективі є одним із пріоритетів як міжнародної спільноти, так і держав регіону. Японія, маючи, з одного боку, економічні та культурні переваги, а з іншого – імідж пацифістської держави, є однією з ключових для підтримання цієї безпеки. На жаль, необхідно констатувати той факт, що війна росії проти України стала тим трендом, який впливає і на порядок денний в азієському регіоні. Ця війна не лише актуалізувала, наприклад, суперечності між Тайванем та КНР, а й відкинула на десятки років спроби держав відмовитися від війни як інструменту політики та скоротити кількість озброєння у світі, що, своєю чергою, знову виводить збройні сили на передній план інструментів стабілізації системи міжнародних відносин.

Описана вище ситуація породжує низку проблем для Японії, оскільки, не маючи повноцінних збройних сил, вона знаходиться під ударом Китаю, а економічна взаємозалежність, яка була зокрема і частиною японської стратегії стримування та елементом моделі поведінки Японії як держави середньої сили, частково втратила своє значення. Особливо важливим є сприйняття Японією військової сили в сучасних реаліях міжнародних відносин, оскільки держава головуватиме у «Великій сімці» у 2023 році та виконуватиме функцію непостійного члена РБ ООН в 2023–2024 роках. Безпековій ситуації в регіоні АСЕАН присвячено чимало досліджень. Серед них, зокрема, роботи Л. Геральда і В. Пономаренка, в яких розглядається